

# TELEGRAFUL ROMAN.

ăpare Marția, Joia și Sâmbăta

## ABONAMENTUL:

Pentru Sibiu pe an 7 fl., 6 luni 3 fl. 50 cr., 3 luni 1 fl. 75 cr.

Pentru monarhie pe an 8 fl., 6 luni 4 fl., 3 luni 2 fl.

Pentru străinătate pe an 12 fl., 6 luni 6 fl., 3 luni 3 fl.

Pentru abonamente și inserțiuni a se adresa la  
Administrațiunea tipografiei arhidieceșane Sibiu, strada Măcelarilor 45

Correspondențele sunt a se adresa la  
Redacțiunea „Telegrafului Român”, strada Măcelarilor Nr. 45  
Epistolele nefrancate se refuză — Articuli nepublicați nu se înapoiază.

## INSERȚIUNILE:

Pentru odată 7 cr., — de două ori 12 cr., — de trei ori 15 cr., rëndul cu litere garmond — și timbru de 30 cr. pentru fie-care publicare.

## Sinodul arhidieceșan.

### Raport special.

#### Sedința I.

ținută la 24 Aprile (6 Maiu) 1894

1. În urma convocării făcute prin cerculariul arhiepiscopesc dto 10 Aprile a. c. Nr. 2924. Pres. alăturat la acest protocol sub litera A deputații sinodali au participat astăzi la sfânta liturgie, împreună cu chemarea spiritului snăt în biserică „Schimbarea la față” din cetatea Sibiu, ér după terminarea ritualelor acestora s'au întrunit în sala cea mare din seminariul arhidieceșan, destinată pentru ședințele sinodali, unde înfățișându-se în curënd și Preacuvioșia Sa Părintele archimandrit și vicariul arhiepiscopesc Dr. Ilarion Pușcariu, prin cuvântarea alăturată sub B. în decursul căreia comunică sinodului literile Escelenției Sale înalt Prealuminatului și Preasfințitului Domn arhiepiscop și metropolit Miron Romanul dto 22 Aprile a. c. Nr. 3149. Pres: în cari anunță că împedecat prin participarea la desbateră proiectului de lege pentru dreptul matrimonial, respective pentru introducerea căsătoriei civile obligătore pentru tôte confesiunile, care desbateră se va începe în casa magnaților Luni la 25 Aprile (7 Maiu) a. c. nu pôte deschide și conduce la început în persoană lucrările sinodali, declară sesiunea ordinară a sinodului arhidieceșan pentru anul curent de deschisă.

2. Președintele denuiesce de notari interimali pe Sergiu Medean și Mateiu Voileanu deputați din cler, și pe Avram David, Dr. Enea Draia, Dr. Ioan Mețian și Dr. Pavel Oprișă deputați mireni.

3. Presidiul prezintă raportul consistoriului arhidieceșan din ședința plenară dela 4. Aprile a. c. Nr. 2717 Plen., prin care se astern actele despre alegerea deputaților la sinodul arhidieceșan pe anul period de trei ani și între acelea și protestele întrate în contra alegerilor de deputați.

4. La provocarea presidiului și prezintă în persoană credenționalele sale următorii deputați: Bărsan Ambrosiu, Boiu Zacharie, Coltofean Demetriu, Cosma Nicolau, Cosma Parteniu, Damian Vasiliu, David Avram, David Daniil, Dima Georgiu, Draia Enea Dr., Florescu Nicolau, Fulea Ioachim, Garoiu Nicolau, Herman Teodor, Ivan Nicolau, Leményi Liviu Dr., Medean Sergiu, Mețian Ioan Dr., Moldovan Silvestru, Murășan Zevedeu, Nemeș Petru, Nicoră Augustin, Olariu Alecsiu, Oprișă Pavel Dr., Panțu Ioan, Papiu Ioan, Păcurariu Avram, Piso Ioan, Pop Teodor, Popescu Ioan Dr., Popoviciu Petru, Preda Ioan de, Preda Basiliu Dr., Pușcariu Ioan cav. de, Pușcariu Ilarion Dr., Pușcariu Iosif, Roșca Remus, Dr. Șagău Galacteon, Tulea Teofil, Turcu Ioan, Voilean Mateiu, Voina Vasiliu.

Se prezintă prin alți deputați credenționalele deputaților: Iuliu Dan, Nicanor Frateșiu, Dr. Ioan Ivan, Dr. Andreiu Monda, Georgiu Nicoră, Petru Pipoș și Tuli Roșescu, fiind astădată toți acestia absenți.

Fără de a-și presenta credenționale e prezent deputatul Ioan Popea

5. Presidiul constată, că fiind de față în ședința acésta 44 de deputați din cei 59 aleși, sinodul este capace de a-și începe lucrările, deci se procede la împărțirea deputaților în 4 secțiuni verificătore, statorindu-se: ca secțiunea primă constătore din deputații cercurilor electorale I. II. III. IV. și V. se verifice pe deputații din secțiunea a patra, adică din cercurile XVI. XVII. XVIII. XIX. și XX; secțiunea a doua constătore din deputații cercurilor VI. VII. VIII. IX și X se verifice pe deputați din secțiunea primă adică din cercurile I. II. III. IV. și V. secțiunea a treia adică deputații din cercurile XI. XII. XIII. XIV. și XV. se verifice pe deputații din secțiunea a doua, adică pe cei din cercurile VI. VII. VIII. IX și X. și în fine secțiunea a patra, adică deputații din cercurile XVI. XVII. XVIII. XIX și XX. se verifice pe deputații din secțiunea a treia, adică din cercurile XI. XII. XIII. XIV și XV.

Actele electorale, credenționalele prezentate și protestele întrate se împart în acest mod secțiunilor verificătore.

Anunțându-se ședința procsimă pe mâne la 10 ore înainte de amêdi și punându-se la ordinea zilei rapôr-eele secțiunilor verificătore, precum și eventualele propuneri, ședința se încheia la orele 12 1/2 p. m.

#### Sedința II.

ținută la 25 Aprile (7 Maiu) 1894.

Ședința se deschide la 10 ore înainte de amêdi, și cetindu-se protocolul ședinței I.

— Se autentică.

La ordinea zilei rapôrtele secțiunilor verificătore.

Deputații cari și-au prezentat credenționalele și ale căror alegeri nu sunt dificultate nici prin proteste și nici din oficiu, se declară la propunerea secțiunilor verificătore de verificați, și anume:

— În cercul I Sibiu: deputatul clerical Dr. Ilarion Pușcariu și deputații mireni Parteniu Cosma și Ioan de Preda.

— În cercul III Sebeș: deputatul clerical Sergiu Medean și deputații mireni Zevedeu Murășan și Avram David.

— În cercul IV Alba-Iulia: deputatul clerical Nicolau Ivan și deputații mireni Ioachim Fulea și Nicolau Florescu.

— În cercul V Deva: deputatul clerical Georgiu Nicoră și deputatul mirén Daniil David.

— În cercul VI Hațeg: deputatul clerical Dr. Remus Roșca și deputații mireni Ambrosiu Bărsan și Teofil Tulea.

— În cercul VII Ilia: deputatul clerical Avram Păcurariu și deputații mireni Alecsiu Olariu și Augustin Nicoră.

— În cercul VIII Geôgiu: deputatul clerical Ioan Papiu și deputații mireni Petru Pipoș și Ioan Piso.

— În cercul IX Zarand: deputatul clerical Vasiliu Dămian și deputații mireni Teodor Pop și Dr. Pavel Oprișă.

— În cercul X Câmpeni: deputatul clerical Petru Popoviciu și deputații mireni Dr. Vasiliu Preda și Dr. Enea Draia.

— În cercul XI Turda: deputatul clerical Nicanor Frateșiu și deputatul mirén Silvestru Moldovan.

— În cercul XII Cluș: deputatul clerical Tuli Roșescu și deputații mireni Petru Pipoș și Petru Nemeș.

— În cercul XIII Solnoc: deputatul clerical Teodor Herman.

— În cercul XIV Bistrița: deputatul clerical Galacteon Șagău și deputații mireni Dr. Ioan Popescu și Dr. Andreiu Monda.

— În cercul XV Târnava: deputatul clerical Mateiu Voilean și deputații mireni G. Dima și Dr. Ioan Ivan.

— În cercul XVI Sighișora: deputatul clerical Zacharia Boiu.

— În cercul XVII Treiscaune: deputatul clerical Demetriu Coltofean și deputatul mirén Iosif Pușcariu.

— În cercul XVIII Brașov: deputatul clerical Vasiliu Voina și deputatul mirén Ioan Panțu.

— În cercul XIX Bran: deputații mireni Ioan cav. de Pușcariu și Dr. Ioan Mețian.

— În cercul XX Făgăraș: deputatul clerical Iuliu Dan și deputații mireni Ioan Turcu și Nicolau Garoiu.

— Actele referitoare la alegerea deputaților din cercul II Seliște, cele referitoare la alegerea deputatului mirén din cercul al V-lea Deva (Dr. Ioan Mihu,) actul referitoriu la alegerea deputatului mirén Simeon Pașca din cercul XI Turda, actele electorale din cercul XIII Solnoc despre alegerea deputaților mireni Victor Cupșa și Nicolau Cosma; cele din cercul XVI Sighișora, referitoare la alegerea deputaților mireni Ioan Șandru și Zacharie Tătar, cel referitoriu la alegerea deputatului mirén Valeriu Bologa din cercul XVII Treiscaune, cele referitoare la alegerea deput. mirén Ioan Popea din cercul XVIII Brașov și cele referitoare la alegerea deput. clerical din cercul XIX Bran, Traian Mețian, fiind parte atacate prin proteste, parte lipsind credenționalele, parte din oficiu dificultate, se transpun comisiunei verificătore, ce se va alege.

Constatându-se că sunt verificați 48 deputați, adică peste jumătate din numărul total,

— Presidiul declară sinodul de capacea aduce concluse valide.

Punându-se la ordinea zilei alegerea biroului și a comisiunilor, ședința se suspende pe 10 minute, pentru combinarea și împărțirea membrilor în acelea.

Redeschidându-se ședința, presidiul pune lista combinată în conferență și se aclamă în birou

Din cler: presbiterii: Mateiu Voileanu și Sergiu Medean; ér dintre mireni: Silvestru Moldovan, Dr. Enea Draia, Augustin Nicoră și Avram David, dintre cari presidiul în puterea § 5 din regul. denumesce de notar general pe Mateiu Voileanu.

#### I. În comisiunea verificătore:

Vasiliu Dămian, George Nicoră, Petru Popovici, Ioan Măcelariu, Ambrosiu Bărsan, Ioan Piso, Ioan Turcu, Dr. Ioan Ivan și George Dima.

#### II. În comisiunea organizătore:

Ioan Papiu, Galacteon Șagău, Vasiliu Voina, Parteniu Cosma, Ioan cav. de Pușcariu, Ioan de Preda, Petru Pipoș, Petru Nemeș și Iosif Pușcariu.

#### III. În comisiunea bisericească:

Zacharia Boiu, Dr. Nicolau Maier, Traian Mețian, Zacharia Tătar, Daniil David, Nicolau Florescu, Dr. Iancu Mețian, Nicolau Cosma și Teodor Pop.

#### IV. În comisiunea școlară:

Mateiu Voilean, Teodor Herman, Nicolau Ivan, Ioan Popea, Ioan Panțu, Zevedeu Murășan, Dr. Liviu Leményi și Dr. Pavel Oprișă.

#### V. În comisiunea financiară:

Dimitriu Coltofean, Iuliu Dan, Dr. Remus Roșca, Dr. Ioan Mihu, Alecsiu Olariu, Dr. Vasiliu Preda, Ioachim Fulea, Nicolau Garoiu și Dr. I. Popescu

#### VI. Comisiunea petiționară:

Tuli Roșescu, Avram Pecurariu, Teofil Tulea, Simeon Pașca, Dr. Andreiu Monda și Victor Cupșa.

Presidiul prezintă credenționalele deputaților:

a) Dr. Nicolau Maier și Ioan Măcelariu din cercul II. Seliște și Ioan Popea din cercul XVIII. Brașov, cari sunt prezenți și

b) ale deputaților: Simeon Pașca din cercul XI. Turda, Victor Cupșa din cercul XIII. Solnoc și Valeriu Bologa din cercul XVII Treiscaune, cari sunt absenți.

— Se transpun dimpreună cu actele referitoare la acești deputați comisiunei verificătore.

Presidiul prezintă cererile de concediu ale deputaților:

a) Valeriu Bologa, din cauza afacerilor oficiose pe întregă durată sesiunei.

b) Iuliu Dan, în afaceri private urgente pe timp de 5 zile.

c) Nicanor Frateșiu, din cauze sanitare pe întregă durată sesiunei.

d) Dr. Andreiu Monda din cauza afacerilor private pe timp de 3 zile.

e) Petru Pipoș, din cauze sanitare pe timp de 2 zile.

f) Tuli Roșescu, din cauze familiare pe timp de 3 zile.

g) Dr. Ioan Ivan, din cauza afacerilor advocatiale cu termin, pe timp de 6 zile.

h) Simeon Pașca din cauze familiare pe timp de 3 zile.

i) Victor Cupșa din cauze sanitare pe întregă durată sesiunei.

Concediul cerut se acordă deputaților Valeriu Bologa, Iuliu Dan, Nicanor Frateșiu, Dr. Andreiu Monda, Petru Pipoș, Tuli Roșescu și Dr. Ioan Ivan, ér cererea de concediu a deputaților Simeon Pașca și Victor Cupșa se va pertracta după ce vor fi verificați.

Se prezintă:

a) raportul general al consistoriului arhidieceșan din ședința plenară dela 6 Aprile a. c. Nr. 2896;

b) raportul consistoriului arhidieceșan din ședința plenară dela 2 August 1893 Nr. 2936 în cauza înrudirei unor membri din comisiunea administrativă a fundațiunei „Șaguna”;

c) raportul consistoriului arhidieceșan din ședința plenară dela 6

Aprile a. c. Nr. 847 prin care se promovează proiectul de instrucțiune pentru fondul archidieceșan de pensuni;

d) raportul consistoriului archidieceșan din ședința senatului episcopesc dela 2 Aprilie a. c. Nr. 2694 referitor la administrațiunea fondului archidieceșan de pensuni;

e) raportul consistoriului archidieceșan din ședința plenară dela 7 Februarie a. c. Nr. 60 prin care se promovează cererile de pensionare ale preoților: Ștefan Oprea din Șura mare, Lazar Comșa din Ribita, Nicolau Benea din Cioba și Ioan Țepos din Sirnea.

— Se predau comisiunei organi sătore.

Se prezintă:

1. Raportul general al consistoriului archidieceșan ca senat strâns bisericesc din 5 Aprilie a. c. Nr. 2885

2. Raportul consistoriului archidieceșan, ca senat strâns bisericesc, dela 1 Martiu a. c. Nr. 1560 prin care se promovează cererea cler. abs. Dr. Petru Span pentru un post de profesor în secțiunea teologică a seminar. Andreian.

— Se predau comisiunei bisericesci.

Se prezintă:

a) raportul general al consistoriului archidieceșan, ca senat școlar dela 7 Aprilie a. c. Nr. 2908

b) raportul consistoriului archidieceșan, ca senat școlar dela 13 Aprilie a. c. Nr. 2292 în cauza înființării unei foi pedagogice;

c) raportul consistoriului archidieceșan ca senat școlar din 31 Martiu a. c. Nr. 1912 referitoriu la regularea salariilor învățătoresci;

d) raportul consistoriului archidieceșan, ca senat școlar din 13 Aprilie a. c. Nr. 2982, prin care se promovează carticica: „Cunoscințe din constituția patriei și din drepturile și datorințele cetățenesci” de I. Popoviciu profesor la școala civilă de fete a Asociațiunii — spre a se introduce în școlile populare;

e) raportul consistoriului archidieceșan ca senat școlar, din 22 Aprilie a. c. Nr. 3045 referitoriu la grădina de pomăriț a seminarului archidieceșan.

— Se predau comisiunei școlare.

Se prezintă:

a) raportul general al consistoriului archidieceșan, ca senat episcopesc din 11 Aprilie a. c. Nr. 2958;

b) raportul consistoriului archidieceșan, ca senat episcopesc, din 14 Martiu a. c. Nr. 2175 referitoriu la împărțirea stipendiilor din fundațiunea „Andronic.”

c) raportul consistoriului archidieceșan, ca senat episcopesc din 9 Aprilie a. c. Nr. 2854 prin care se promovează rațiociniile fondurilor și fundațiilor archidieceșane pre anul 1893.

d) raportul consistoriului archidieceșan, ca senat episcopesc, din 5 Martiu a. c. Nr. 1798, prin care se promovează bugetul fondurilor și fundațiilor archidieceșane pe anul 1895,

e) raportul consistoriului archidieceșan, ca senat episcopesc, din 5 Martiu a. c. Nr. 2420, despre starea proceselor fondurilor și fundațiilor archidieceșane;

f) raportul consistoriului archidieceșan, ca senat episcopesc, din 21 Aprilie a. c. Nr. 3128 referitoriu la rugarea casinei militare, ca pe locul archidieceșei din strada Morii Nr. 12 să se zidească un local pentru numita casină.

— Se predau comisiunei financiare.

Se prezintă:

a) Cererea comitetului parochial din Murș Sâniacob pentru ajutor.

b) Cererea mai multor locuitori din Poiana Merului pentru regularea administrării averii bisericesci.

c) Cererea „tinerimei române din Ungaria și Transilvania”, pentru întreprinderea sinodului archidieceșan contra proiectelor de lege bisericesci.

Cererile de sub a) și b) se predau comisiunei petiționare, ér cea de sub c) nefiind subscrisă de nimenea, conform §-lui 14 din regulamentul afacerilor interne nu se consideră.

Cu privire la proiectul căsătoriei civile, care tocmai ați se pertractează în casa magnaților deputatul Parteniu Cosma face următoarea propunere. (S'a publicat în numărul precedent).

Propunerea acesta se consideră, de urgentă și se pune îndată la ordinea zilei.

— Luându-se în desbatere propunerea de sub nrul precedent la propunerea dep. Ioan de Preda sinodul o primesce cu unanimitate și mare însuflețire.

Anunțându-se ședința procsimă pe mâine la 11 ore a. m. și punându-se la ordinea zilei raportul comisiunei verificătoare, ședința se încheie la orele 12 m.

### Procesul memorandumului.

Marele proces politic, ce decurge în Cluș a pus în mișcare tot sufletul românesc. Frații din România liberă a dat expresiune sentimentelor lor frățesci prin arangierea de meetinguri imposante, în care s'au luat rezoluțiuni de desaprobarie pentru politica șovinistă magiară, — și conținutul rezoluțiunilor a fost comunicat și capului statului, regelui. Cele mai imposante meetinguri au fost la București și Iași. Românii din Ardeal și Ungaria au alergat în masse la Cluș, să dovedească nemulțămirea, ce domnesce în toate părțile și să spună lumii, că anormale sunt lucrurile, ce se petrec la noi. Din toate părțile locuite de români au sosit aderențe, ca să dovedească, că în casuri grave românii una sunt. Forța lor s'a manifestat puternic; atât de puternic, încât a impus și adversarilor celor mai șoviniști. Dilele dela Cluș, care au deschis și ochii străinătății, vor rămâne memorabile și vor avea consecințele lor grave.

Înainte de a se începe procesul memorandumului, membrii comitetului au adresat Maj. Sale monarhului următoarea telegramă:

Maiestății Sale Împăratului și Regelui apostolic  
FRANCISC IOSIF I.

Viena.

*Poporul român din Transilvania și Ungaria ca cel mai credincios popor al gloriosei Case habsburgice, care în timpurile cele mai critice vitejesce a apărut tronul și patria contra vrăjmașilor esteri și interni, ne mai putând suporta nedreptățile unui sistem de guvernare, îndreptat spre nimicirea vieții sale naționale și religioase, cu tradiționala lealitate a apelat cu Memorandumul seu la Maiestatea Voastră. Pentru acest Memorandum, astăzi întrăga noastră națiune este supusă la prigoniri sistematice și mai potențate ca mai înainte, și în persoanele reprezentanților sei legali este pusă pe banca acuzărilor.*

*În acest moment solemn, când noi membrii comitetului central al partidului român din Transilvania și Ungaria suntem puși pe această bancă spre a fi judecați pentru subțernerea Memorandumului la Maiestatea Voastră și publicarea lui, Vă aducem la Preambulul cunoștință a Maiestății Voastre această procedură de răsunare ne mai pomenită în viața popoarelor.*

*Ai Maiestății Voastre cei mai fideli supuși.*

*Membrii comitetului partidului național rom. din Transilvania și Ungaria.*

S'a dat apoi cetire numelor acuzărilor și apărătorilor.

Ședința s'a deschis la 8½ ore. Acuzatul Romul de Crainic dovedește cu atestat medical, că fiind bolnav la băi, nu se poate prezenta la proces.

Procurorul: cere să se suspende deocamdată față de densus procedura penală.

Dr. T. Mihali: cere cuvânt și spune, că a fost citat la pertractare, dar n'a fost cetit din lista acuzărilor.

Făcându-se corectura, acuzatul Mihali își designează de apărător pe Petru Truța.

Apărătorul Bredicean: cere cuvântul și întreabă pe președinte, că cu a cui seire și cu al cui ordin stau gendarmii lângă acuzăți și apărători? Pretinde dela președinte, ca gendarmeria să fie depărtată din sala de pertractare.

Președintele declară, că gendarmeria e postată aici din ordinul său și pe răspunderea sa — pentru siguranță, acesta dispozițiune a lui înseamnă atâtă, cât legea!

Bredicean: vrea să protesteze din nou în contra acestei măsuri, dar detragându-i-se cuvântul, însușă cas de nulitate.

Apărătorul Dr. Ștefanovici: cerând cuvântul declară, că acuzății și apărătorii se simt vătămați în libertatea lor personală prin această dispoziție a președintelui și se alătură la protestul lui Bredicean; deasemenea Coroian și Lucaciu.

Președintele însă nu dă ascultare protestului unanim al acuzăților și al apărătorilor.

După această scenă agitată, se cetește lista completă a juraților în număr de 36 și președintele provacă pe acuzăți și apărători să își facă observările:

Dr. A. Frâncu: luând cuvânt declară instituțiunea juriului prezent de ilegală și protestează în contra funcționării și constituției unei curți cu jurați, care e compusă din membri, cari fac parte din partidele politice maghiare esistente.

Se începe apoi o viuă și agitată discuțiune asupra talmaciului.

Dr. A. Murășan insistă asupra imposibilității dea urma discuțiunea și anunță cas de nulitate.

Procurorul: cere ca apărătorii, cari sunt advocați, să fie obligați a se folosi în decursul pertractării numai de limba magiară. În urma acesta iscându-se din nou o viuă discuțiune la acest obiect, tribunalul, mai șovinist și mai despot decât însuși procurorul, hotărăsește, ca apărătorii, fie advocați, fie neadvocați să nu se folosească în tot decursul procesului, decât exclusiv de limba magiară.

Toți acuzății și apărătorii protestează în contra acestei ne mai auzite ilegalități și acuzatul Coroian se declară în urma acesta eschis dela posibilitatea de a fi apărât, fiindcă apărătorul său nu posedă într-atât limba magiară, încât să l potă apăra cum se cuvine.

Președintele însă nu cedeză și repetă din nou, că apărătorii nu pot vorbi decât unguresce.

Frâncu: însușă cas de nulitate.

Lucaciu: suleveză din nou cetiunea cu talmaciul, pe care îl declară absolut incapabil de a putea reproduce espunerile apărătorilor și ale acuzăților, respinge apoi întrăga curte cu jurați, nu din considerațiuni personale, ci din considerațiuni politice, drept ce declară, că nu se folosește de dreptul de recusare.

Dr. Tripon: rogă pe președintele să întrebe pe jurați, dacă știu limba română și suleveză din nou cetiunea cu apărarea în limba magiară.

Dr. Aur. Isac: combate constituțiunea juriului și capacitatea lui de a funcționa.

Să face apoi sortirea juraților și constituțiunea tribunalului.

Despre cele petrecute în afară de sala „redutei” ni se comunică următoarele:

Mângăirea avută la pertractarea din ziua primă, s'a tot potențat. După un scurt prânz, comitetul s'a creșut dator a face o vizită de întâlnire acelei mulțimi, ce se adunase pentru a-și manifesta sentimentul seu de solidaritate cu lupta lor.

Mulțimea era adunată în grădina Bánffy, unde aștepta comitetul. Erau adunați după cele mai minimale socoți cel puțin 20 mii persoane.

Când membrii comitetului, se iviră așezunat strigătul de „să trăiescă” cum n'a mai răsunat pôte în Cluș. Strigătul acesta a răsunat preste Clușul întreg, și a adus aminte cetățenilor acestui șovinist oraș, cât de puternic va răsună glasul poporului român întreg când lipsa va cere.

La intrarea în grădina membrii comitetului au fost întâmpinați cu o scurtă cuvântare, și apoi au început calea lor triumfală prin mijlocul poporului înșirat de două părți. A fost nedescriptibil acest moment însuflețitor.

Apoi membrii comitetului se îndreptară spre centru și la moment s'a adunat totă mulțimea în jurul lor. Pe o masă improvizată se urcă atunci d. Rațiu, pentru a prevedui poporului cuvinte de iubire neclintită de neam și de țară.

După dl Rațiu a vorbit dl Diamandi Manole, mulțămind comitetului pentru nobilul exemplu, cel dă luptătorilor pentru cauza națională.

Să urcă apoi între aplause nesfârșite țeranul cunoscut bătrânul moș Herleadin Vinerea, pentru a întreținé precei adunați cu o preafrumosă vorbire plină de cele mai curate și nepătate sentimente naționale.

Apoi vorbi părintele Lucaciu prin cuvinte însuflețitoare.

S'a produs un incident neplăcut. Un funcționar deochiat, a creșut că-și va câștiga merite neperitoare, dacă va provoca poporul, pentru cea mai desvârșită ordine la disordine. Deodată se prezintă adevă vr'o 8 poliști cu baionetele scose și vr'o 6 călări și năvăliră între popor provocându-l să se împrăstie. E ușor de priceput ce ar fi putut face 14 persoane față de 30 mii. Poporul într-atâtă s'a infuriat pentru întreprinderea nemotivată a poliției, încât voia să rupă în bucăți poliția întrăgă. Asta a împedecat-o numai părintele Lucaciu, care a rugat poporul să rămână în pace. Astfel s'a evitat un mare rău și poliția a trebuit să se depărteze rușinată, ér poporul plin de mândrie a pornit spre cartierele lor.

Manifestația din grădina Bánffy a fost atât de grandioasă, încât a stors admirațiunea tuturor streinilor veniți la proces, până chiar și a contrariilor nostri.

Sfârșind însemnăm evenimentul zilei: poporul adunat în grădina Bánfy a emis pre Moș Herleadin Vinerea, Teodor Onișor din Blaș și Gavril Trifu din Chiuzbaia, ca delegați la monarhul, pentru a espune plângerile contra persecuțiunilor ce i s'au făcut în timpul din urmă.

Fiind siguranța membrilor acuzăți periclitată, acestia au trimis ministrului următoarea telegramă:

Ministrului de interne

în

Budapesta.

*Siguranța vieții noastre este în continu periclitată prin atacuri de stradă. Aséră 2 dintre acuzăți Cristea și Duma au pătî josnice atacuri. Astăzi la 1½ ora eșind dela pertractare și mergând liniștiți spre casă am fost espui unor brutale amenințări, strigăte, calumnieri și împingeri vătămătoare. Căpitani de poliție Magyari s'a purtat necuviincios față de noi pe stradă, identificându se cu cei ce ne atacau. Poporul pacinic românesc, consingeni și amicii nostri sunt atacați și bătuți de poliție și de indiviți provăduți cu insigniile „Kárpát-egy-let” așa încât vătămări adenc — sunt provocați.*

*Atragem atențiunea d-lui ministru de interne asupra acestor stări primejdioase și-l rugăm ca să facă dispozițiunile necesari pentru a-ne apăra.*



c) la școala comercială numărul elevilor în anul școlar 1891/2 a fost 52, în anul școlar 1892/3 a fost 65, prin urmare aici se constată o creștere de 13.

Programa gimnasiului se alătură sub 1/.

b) Gimnasiul inferior din Brad.

La acest gimnasiu au funcționat în anul școlar 1892/3, 6 profesori, dintre cari 5 ordinari definitivi, 1 ordinar provisor și 1 catechet.

La începutul anului s'au înmatriculat 81 de elevi, în decursul anului au părăsit institutul 5 și neesaminați a rămas 1. Numărul elevilor la finea anului a fost 75, dintre aceștia gr. or. 72, gr. cat. 2, rom. cat. 1.

In comparațiune cu anul școlar 1890/91 cu elevi 108 se arată o descreștere de 33, cu anul școlar 1891/92 cu elevi 84, se arată o descreștere de 9.

Programa gimnasiului se alătură sub 2/.

2. Secțiunea pedagogică a seminarului archidieceșan.

In secțiunea pedagogică a seminarului archidieceșan cu începutul anului școlar 1892/3 s'au înmatriculat 82 de elevi, dintre cari în decursul anului au părăsit institutul 5. A rămas deci cu finea anului numărul elevilor 77, și anume în cursul prim 30, în cursul al doilea 25 și în cursul al treilea 22.

Studiile s'au predat prin trei profesori ordinari din secțiunea acésta, și prin doi profesori din secțiunea teologică. Din cauză de bolă fiind concediat profesorul ordinar definitiv din secțiunea teologică Dr. Ioan Crișan, care apoi în toamna anului 1893, s'a mutat spre simțita pierdere a seminarului, la cele eterne, și tot din cauză de bolă concediat fiind și cel provisor tot din aceea secțiune, Dr. Petru Span, au fost suplițiți prin absolvenții de cursul clerical Dr. Emilian Popescu și Dr. Vasiliu Saftu, și prin asesorul consistorial referinte Mateiu Voilean.

Obiectele tehnice s'au predat prin cei doi profesori estraordinari, ér lucrul de mână din lipsă de persónă, nu s'a predat.

In comparațiune cu anul școlar 1890/1 cu elevi 42, se arată o creștere de 25; în

omparațiune cu anul școlar 1891/2 cu elevi 72, se arată o creștere de 5.

Programa se alătură sub 3/.

3. Școlele populare.

a) Copii de școală.

In anul școlar 1892/3 numărul elevilor obligați a frecuenta școala a fost:

|                 |                 |
|-----------------|-----------------|
| Dela 6—12 ani:  | Dela 12—15 ani: |
| copii 40,385    | copii 14,761    |
| copile 35,621   | copile 13,582   |
| cu totul 76,006 | cu totul 28,343 |

Au cercetat școala în semetrul prim:

|                       |                       |
|-----------------------|-----------------------|
| Dela 6—12 ani:        | Dela 12—15 ani:       |
| copii 29,115          | copii 7,895           |
| copile 21,334         | copile 6,749          |
| cu totul 50,449 (66%) | cu totul 14,644 (51%) |

Au cercetat școala în semestrul al doilea:

|                       |                       |
|-----------------------|-----------------------|
| Dela 6—12 ani:        | Dela 12—15 ani:       |
| copii 27,468          | copii 7,137           |
| copile 12,990         | copile 6,136          |
| cu totul 47,458 (62%) | cu totul 13,266 (11%) |

Suma tuturor copiilor obligați a frecuenta școala a fost 104,349.

Suma tuturor copiilor, cari au frecuentat școala în semestrul I a fost 65,093, séu 62%. Suma tuturor copiilor, cari au frecuentat școala în semestrul II a fost 60,724, sau 58%.

In comparațiune cu anul școlar 1891/2 se arată la cei obligați a frecuenta școala o creștere de 894, la cei cari au frecuentat școala o creștere de 480 elevi în semestrul I, și 730 în semestrul II.

Date mai speciale sub 4/.

b) Adjustarea școlelor.

Edificii școlare proprii sunt arătate 677 și închiriate 136, cu totul sunt edificii 813. Din acestea apar corăspundătoare 616 și necorăspundătoare 197.

În comparațiune cu anul trecut edificii de școle proprii au scădut cu 7, cele închiriate au scădut cu 9. Numărul total al edificiilor de școle au scădut cu 15. Edificiile de școală corăspundătoare au scădut cu 18, cele necorăspundătoare s'au înmulțit cu 3.

Grădini de pomărit sunt arătate în 524 comune, dintre cari 329 sunt indicate ca cultivate și 195 necultivate.

În comparațiune cu anul trecut la cele cultivate se arată o descreștere de 31, la cele necultivate o descreștere de 15.

Întruniri pentru gimnastică au 253 comune bisericesci.

Date mai speciale sub 5/.

c) Averea școlelor.

Nemișcătoare: edificii și pământuri . . . . . fl. 975,876.70

Mișcătoare: bani, hârtii de valóre, mobile etc. . . . . fl. 260,136.82

Suma . fl. 1,218,013.52

In comparațiune cu anul trecut cu suma de fl. 1,143,363.05 se arată o creștere de fl. 74,650.47.

Venitul total anual al școlelor este 90,385 fl. 16 cr.

In comparațiune cu anul trecut cu suma de 80,406 fl. 90 cr. se arată o creștere de 9978 fl. 26 cr.

Date mai speciale sub 6/.

d) Salariile învățătoresci.

Salariile solvite învățătorilor dau suma de 194,988 fl. 75 cr.

In termin mediu computat vine pe un învățătoriu suma de 215 fl. 67 cr.

Salariile s'au solvit:

|                                   |            |
|-----------------------------------|------------|
| a) din fonduri școlare . fl.      | 23,363.92  |
| b) din alodiu . . . . . "         | 33,069.02  |
| c) din lada bisericei . . . . . " | 26,553.11  |
| d) dela popor . . . . . "         | 87,331.36  |
| e) din alte isvóre . . . . . "    | 4,054.16   |
| f) din victuale . . . . . "       | 6,185.80   |
| g) cuartir . . . . . "            | 8,412.—    |
| h) lemne de foc . . . . . "       | 6,019.38   |
| Suma . fl.                        | 194,988.75 |

In comparațiune cu anul trecut cu suma de 181,954 fl. 96 cr. se arată o creștere de 13,033 fl. 79 cr.

Date mai speciale sub 7/.

Deóre-ce oficiul protopresbiterial al trac-tului Geógiu II, nici după repețite ursorii nu

a așternut datele statistice școlare, în com-binarea datelor de sub a), b), c) și d) s'au luat datele de pe anul școlar 1891/2.

e) Numărul școlelor.

Rubricile, cari urméză anume cele pri-vitoare la școle și la învățatori cuprind da-tele statistice pe anul școlar 1893/4.

Archidieceșan are 1235 comune biseri-cesci, anume 938 matre și 297 filii. Dintre aceste susțin școală proprie 740 matre și 31 filii, cu totul susțin școală proprie 771 comune bisericesci.

Nu susțin școală proprie 198 matre și 266 filii, cu totul 464 comune bisericesci.

Dintre comunele, cari nu susțin școală proprie, sunt afiliate la școle de ale năstre 80 matre și 137 filii, cu totul 217 comune bisericesci, ér elevii din celelalte 247 comune bisericesci sunt avisați la cercetarea de școle străine, și starea lor este următórea:

|                                        |       |       |
|----------------------------------------|-------|-------|
|                                        | Matre | Filii |
| La greco-catolici . . . . .            | 33    | 10    |
| La remano-catolici . . . . .           | 2     | 6     |
| La ev. luther. . . . .                 | 6     | 24    |
| La ev. reform. . . . .                 | 8     | 36    |
| La unitari . . . . .                   | 1     | 1     |
| La școle de stat. . . . .              | 30    | 9     |
| La școle comunale . . . . .            | 26    | 43    |
| La școle de reuniuni private . . . . . | 11    | 1     |
| Suma .                                 | 117   | 130   |

In compararea cu anul trecut, cu co-mune bisericesci 1233, se arată o creștere de 2.

La comunele, cari susțin școală proprie cu numărul de 771 în anul trecut, se arată o descreștere de 9. La cele cari nu au sus-ținut școală se arată o creștere de 11.

Scăderea numărului școlelor proprii se esplică cu năua sistemisare de salarii în-vățătoresci în virtutea articolului de lege XXVI din 1893. In obiectul acesta va intra raport separat.

(Va urma.)

8/. Conspectul școlelor confesionale greco-orientale române din Transilvania în anul școlar 1892/3.

| Numărul curent | Protopresbiteratele        | Numărul comunelor bisericesci |       |      | Susțin școală proprie |       |      | Nu susțin școală proprie |       |      | Sunt afiliate la școle de ale noastre; respective elevii cercetăză școle străine, și anume: |       |             |            |    |            |    |            |    |       |    |         | Suma tuturor învățătorilor | Dintre acestia sunt instituiți |      |               |    | Observări. |      |       |       |      |     |
|----------------|----------------------------|-------------------------------|-------|------|-----------------------|-------|------|--------------------------|-------|------|---------------------------------------------------------------------------------------------|-------|-------------|------------|----|------------|----|------------|----|-------|----|---------|----------------------------|--------------------------------|------|---------------|----|------------|------|-------|-------|------|-----|
|                |                            |                               |       |      |                       |       |      |                          |       |      | Afi-liate                                                                                   |       | Greco-cath. | Rom. cath. |    | Ev. luter. |    | Ev. refor. |    | Unit. |    | De stat |                            | Comu-nale                      |      | Reun. private |    |            | Def. | Prov. | Teol. | Ped. |     |
|                |                            | matr.                         | filiu | Suma | matr.                 | filiu | Sum. | matr.                    | filiu | Sum. | m.                                                                                          | filiu | m.          | fil.       | m. | fil.       | m. | fil.       | m. | fil.  | m. | fil.    |                            | m.                             | fil. |               |    |            |      |       |       |      |     |
| 1              | Abrud . . . . .            | 23                            | —     | 23   | 18                    | —     | 18   | 5                        | —     | 5    | 5                                                                                           | —     | —           | —          | —  | —          | —  | —          | —  | —     | —  | —       | 17                         | 11                             | 6    | 1             | 3  |            |      |       |       |      |     |
| 2              | Agnita . . . . .           | 37                            | —     | 37   | 34                    | —     | 34   | 3                        | —     | 3    | —                                                                                           | —     | —           | —          | —  | —          | —  | —          | —  | —     | —  | 37      | 18                         | 19                             | 3    | 10            |    |            |      |       |       |      |     |
| 3              | Alba-Iulia . . . . .       | 37                            | 4     | 41   | 31                    | —     | 31   | 6                        | 4     | 10   | 3                                                                                           | 4     | 1           | —          | —  | —          | 1  | —          | —  | —     | —  | 30      | 11                         | 19                             | 3    | 13            |    |            |      |       |       |      |     |
| 4              | Avrig . . . . .            | 23                            | —     | 23   | 21                    | —     | 21   | 2                        | —     | 2    | —                                                                                           | —     | —           | —          | —  | —          | —  | —          | —  | 2     | —  | 28      | 16                         | 12                             | 6    | 7             |    |            |      |       |       |      |     |
| 5              | Bistrița . . . . .         | 21                            | 8     | 29   | 17                    | —     | 17   | 4                        | 8     | 12   | —                                                                                           | —     | —           | —          | 1  | 8          | —  | —          | 3  | —     | —  | 18      | 14                         | 4                              | 6    | 11            |    |            |      |       |       |      |     |
| 6              | Bran . . . . .             | 23                            | —     | 23   | 22                    | —     | 22   | 1                        | —     | 1    | 1                                                                                           | —     | —           | —          | —  | —          | —  | —          | —  | —     | —  | 35      | 30                         | 5                              | 7    | 10            |    |            |      |       |       |      |     |
| 7              | Brașov . . . . .           | 22                            | 1     | 23   | 21                    | 1     | 22   | 1                        | —     | —    | —                                                                                           | —     | —           | —          | —  | —          | —  | —          | —  | 1     | —  | 54      | 48                         | 6                              | 2    | 21            |    |            |      |       |       |      |     |
| 8              | Câmpeni . . . . .          | 19                            | 1     | 20   | 16                    | —     | 16   | 3                        | 1     | 4    | 3                                                                                           | 1     | —           | —          | —  | —          | —  | —          | —  | —     | —  | 18      | 9                          | 9                              | 5    | 2             |    |            |      |       |       |      |     |
| 9              | Cetatea de pētră . . . . . | 18                            | —     | 18   | 9                     | —     | 9    | 9                        | —     | 9    | 7                                                                                           | —     | 2           | —          | —  | —          | —  | —          | —  | —     | —  | 9       | 3                          | 6                              | —    | 5             |    |            |      |       |       |      |     |
| 10             | Cluș . . . . .             | 33                            | 13    | 46   | 33                    | 4     | 37   | —                        | 9     | 9    | —                                                                                           | 9     | —           | —          | —  | —          | —  | —          | —  | —     | —  | 37      | 6                          | 31                             | —    | 2             |    |            |      |       |       |      |     |
| 11             | Cohalm . . . . .           | 21                            | 20    | 41   | 19                    | 1     | 20   | 2                        | 19    | 21   | —                                                                                           | 1     | —           | —          | 2  | —          | 13 | 1          | —  | 1     | 2  | 20      | 13                         | 7                              | —    | 8             |    |            |      |       |       |      |     |
| 12             | Deș . . . . .              | 28                            | 5     | 33   | 22                    | —     | 22   | 6                        | 5     | 11   | 4                                                                                           | 2     | 2           | 3          | —  | —          | —  | —          | —  | —     | —  | 22      | 7                          | 15                             | —    | 8             |    |            |      |       |       |      |     |
| 13             | Deva . . . . .             | 28                            | 25    | 53   | 18                    | 5     | 23   | 10                       | 20    | 30   | 2                                                                                           | 19    | —           | —          | —  | —          | 1  | —          | 5  | —     | 1  | 23      | 3                          | 20                             | —    | 2             |    |            |      |       |       |      |     |
| 14             | Dobra . . . . .            | 14                            | 12    | 26   | 13                    | 1     | 14   | 1                        | 11    | 12   | 1                                                                                           | 12    | —           | —          | —  | —          | —  | —          | —  | —     | —  | 17      | 8                          | 9                              | 3    | 7             |    |            |      |       |       |      |     |
| 15             | Făgăraș . . . . .          | 35                            | 2     | 37   | 28                    | —     | 28   | 7                        | 2     | 9    | 2                                                                                           | 2     | 1           | —          | —  | —          | —  | —          | —  | —     | 4  | 32      | 14                         | 18                             | 5    | 6             |    |            |      |       |       |      |     |
| 16             | Giógiu I. . . . .          | 30                            | 7     | 37   | 22                    | —     | 22   | 8                        | 7     | 15   | 5                                                                                           | 7     | 1           | —          | —  | —          | —  | 1          | —  | 1     | —  | 22      | 7                          | 15                             | 2    | 2             |    |            |      |       |       |      |     |
| 17             | Giógiu II. . . . .         | 28                            | 2     | 30   | 21                    | —     | 21   | 7                        | 2     | 9    | 7                                                                                           | 2     | —           | —          | —  | —          | —  | —          | —  | —     | —  | 21      | 1                          | 20                             | 1    | 3             |    |            |      |       |       |      |     |
| 18             | Hateg . . . . .            | 46                            | 31    | 77   | 17                    | —     | 17   | 29                       | 31    | 60   | 5                                                                                           | 20    | 1           | 2          | —  | —          | —  | —          | 6  | 4     | 16 | 5       | 1                          | 18                             | 4    | 14            | —  | 3          |      |       |       |      |     |
| 19             | Ilia . . . . .             | 26                            | 19    | 45   | 25                    | 8     | 33   | 1                        | 11    | 12   | 1                                                                                           | 11    | —           | —          | —  | —          | —  | —          | —  | —     | —  | 33      | 14                         | 19                             | 1    | 6             |    |            |      |       |       |      |     |
| 20             | Lupșa . . . . .            | 27                            | 3     | 30   | 22                    | —     | 22   | 5                        | 3     | 8    | 5                                                                                           | 2     | —           | —          | —  | —          | —  | —          | 1  | —     | —  | 22      | 6                          | 16                             | 2    | 1             |    |            |      |       |       |      |     |
| 21             | Mediaș . . . . .           | 28                            | 13    | 41   | 16                    | 1     | 17   | 12                       | 12    | 24   | 2                                                                                           | 6     | 5           | —          | 2  | 3          | 1  | 1          | 3  | —     | 1  | 17      | 10                         | 7                              | 4    | 4             |    |            |      |       |       |      |     |
| 22             | Mercurea . . . . .         | 24                            | —     | 24   | 23                    | —     | 23   | 1                        | —     | 1    | —                                                                                           | —     | —           | —          | —  | —          | —  | —          | —  | —     | 1  | 31      | 20                         | 11                             | 8    | 12            |    |            |      |       |       |      |     |
| 23             | Murăș-Oșorheiu . . . . .   | 23                            | 17    | 40   | 15                    | —     | 15   | 8                        | 17    | 25   | —                                                                                           | 6     | 2           | —          | 1  | 3          | —  | 4          | 4  | 4     | —  | 15      | 5                          | 10                             | 2    | 1             |    |            |      |       |       |      |     |
| 24             | Orăștie . . . . .          | 30                            | 18    | 38   | 27                    | —     | 27   | 3                        | 8     | 11   | 3                                                                                           | 7     | —           | —          | —  | —          | —  | —          | —  | —     | —  | 32      | 22                         | 10                             | 5    | 14            |    |            |      |       |       |      |     |
| 25             | Reghin . . . . .           | 22                            | 7     | 29   | 20                    | 1     | 21   | 2                        | 6     | 8    | 1                                                                                           | 3     | —           | 1          | —  | —          | —  | —          | 1  | —     | —  | 20      | 9                          | 11                             | 7    | 2             |    |            |      |       |       |      |     |
| 26             | Săliște . . . . .          | 13                            | —     | 13   | 13                    | —     | 13   | —                        | —     | —    | —                                                                                           | —     | —           | —          | —  | —          | —  | —          | —  | —     | —  | 28      | 22                         | 6                              | 8    | 14            |    |            |      |       |       |      |     |
| 27             | Sebeș . . . . .            | 29                            | 5     | 34   | 28                    | 1     | 28   | 1                        | 4     | 5    | —                                                                                           | 3     | —           | 1          | —  | —          | —  | —          | —  | —     | —  | 45      | 25                         | 20                             | 10   | 9             |    |            |      |       |       |      |     |
| 28             | Sibiiu . . . . .           | 29                            | 6     | 35   | 26                    | —     | 26   | 3                        | 6     | 9    | —                                                                                           | 1     | 2           | —          | —  | —          | 1  | 5          | —  | —     | —  | 43      | 29                         | 14                             | 10   | 11            |    |            |      |       |       |      |     |
| 29             | Sighișóra . . . . .        | 33                            | 21    | 54   | 30                    | 3     | 33   | 3                        | 18    | 21   | —                                                                                           | 2     | —           | —          | 1  | —          | —  | 4          | —  | 11    | —  | 36      | 14                         | 22                             | 5    | 4             |    |            |      |       |       |      |     |
| 30             | Solnoc . . . . .           | 17                            | —     | 17   | 11                    | —     | 11   | 6                        | —     | 6    | 4                                                                                           | —     | —           | —          | —  | —          | —  | —          | —  | —     | —  | 11      | —                          | 11                             | —    | 1             |    |            |      |       |       |      |     |
| 31             | Târnava . . . . .          | 22                            | 4     | 26   | 17                    | —     | 17   | 5                        | 4     | 9    | —                                                                                           | 4     | 3           | —          | —  | —          | —  | —          | 1  | —     | —  | 17      | 3                          | 14                             | 1    | 3             |    |            |      |       |       |      |     |
| 32             | Treiscaune . . . . .       | 28                            | 48    | 76   | 19                    | 4     | 23   | 9                        | 44    | 53   | —                                                                                           | 4     | —           | —          | —  | 1          | —  | —          | 2  | —     | 1  | 27      | 19                         | 8                              | 5    | 3             |    |            |      |       |       |      |     |
| 33             | Turda . . . . .            | 28                            | —     | 28   | 13                    | —     | 13   | 15                       | —     | 15   | 1                                                                                           | —     | —           | 6          | —  | —          | —  | —          | 2  | —     | 5  | 13      | 4                          | 9                              | —    | 2             |    |            |      |       |       |      |     |
| 34             | Unguraș . . . . .          | 22                            | 5     | 27   | 18                    | —     | 18   | 4                        | 5     | 9    | 3                                                                                           | 5     | 1           | —          | —  | —          | —  | —          | —  | —     | —  | 18      | 10                         | 8                              | —    | 6             |    |            |      |       |       |      |     |
| 35             | Zarand . . . . .           | 51                            | 10    | 61   | 35                    | 1     | 36   | 16                       | 9     | 25   | 15                                                                                          | 8     | —           | —          | —  | —          | —  | —          | —  | —     | —  | 38      | 18                         | 20                             | 2    | 11            |    |            |      |       |       |      |     |
|                | Suma . . . . .             | 938                           | 297   | 1235 | 740                   | 31    | 771  | 198                      | 266   | 464  | 80                                                                                          | 137   | 33          | 10         | 2  | 6          | 6  | 24         | 8  | 36    | 1  | 1       | 30                         | 9                              | 26   | 43            | 11 | 1          | 904  | 453   | 451   | 124  | 227 |